

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ ЗАСОБИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНСТИТУЦІЙНОЇ СТІЙКОСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ДОВКІЛЛЯ (НА ПРИКЛАДІ СТ. 238 КК УКРАЇНИ)

Клочко А. М., Кубишкін Д. О.

ВСТУП

Сучасні екологічні та соціальні виклики, зумовлені зміною клімату, техногенними ризиками, зниженням якості довкілля та погіршенням стану громадського здоров'я посилюють значущість необхідності формування інституційної стійкості як ключової передумови сталого розвитку. Право у цьому процесі виконує фундаментальну та превентивну функції забезпечуючи прозорість управління, підзвітність суб'єктів владних повноважень та захист екологічних прав людини. Одним із важливих аспектів інституційної стійкості є достовірність та відкритість екологічної інформації. Опрацювання дискусійних питань кримінально-правової характеристики, кваліфікації та протидії кримінальним правопорушенням (далі – кп) проти довкілля привертають увагу науковців в контексті формування інституційної стійкості сталого розвитку. Проте окремі прояви відповідної системи суспільно небезпечних діянь, що міститься у Розділі VIII Кримінального кодексу України¹ (далі-КК України), який називається: «Кримінальні правопорушення проти довкілля» залишаються недостатньо вивченими у вітчизняній кримінально-правовій доктрині. Зокрема, до них належить діяння, передбачене ст. 238 КК України «Приховування або перекручення відомостей про екологічний стан або захворюваність населення». Вагома кількість напрацювань вчених на національному рівні присвячені загальнотеоретичним положенням забезпечення екологічної безпеки, реалізації права громадян на доступ до екологічної інформації та захисту публічного здоров'я. Зокрема, у науково-правовій позиції, висловленій Ю. Турловою, наголошується, що відсутність реального та процедурно визначеного механізму практичної імплементації права особи на доступ до екологічної інформації нівелює його юридичну та соціальну цінність, трансформуючи таке право у формальну, декларативну та фактично недієздатну нормативну гарантію. За висновками вченої, відсутність ефективного інструментарію забезпечення доступу до інформації позбавляє це право практичного сенсу та свідчить про його номінальний, а не реальний характер. У цьому контексті криміналізація суспільно небезпечних діянь, пов'язаних із приховуванням або перекручуванням екологічно значущих відомостей, повинна розглядатися як необхідна складова системи правових гарантій, здатна забезпечити доказову визначеність охоронюваних відносин, сформувати режим правозастосовної превенції та надати праву доступу до

---

¹ Кримінальний кодекс України: Закон від 05.04.2001 № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.

екологічної інформації реального забезпечувального змісту. Одним із таких засобів, на думку вченої, має бути встановлення кримінально-правової відповідальності за умисне приховування чи перекручування відповідних даних, що виступало б юридичним запобіжником порушень та інституційною гарантією дієвості інформаційної екологічної безпеки². Савенкова Т.В. сформулила низку науково обґрунтованих висновків, відповідно до яких науковиця констатувала, що питання походження, історичних передумов та еволюційної трансформації кримінальної відповідальності за діяння, пов'язані з приховуванням або перекручуванням інформації про стан довкілля чи екологічно обумовлені показники захворюваності населення, не були предметом цілеспрямованого аналізу у наявних вітчизняних наукових дослідженнях, а вперше системне нормативне закріплення відповідного складу кп відбулося саме шляхом його включення до чинної кодифікованої системи кримінально-правових заборон України, зокрема ст. 238 КК України. Авторка акцентувала, що сучасний стан наукової розробленості проблеми виявляє як доктринальну, так і прикладну недостатність дослідження кримінально-правової природи цього діяння, що об'єктивно зумовлює потребу в окремому монографічному та міждисциплінарно-системному осмисленні, продиктованому інтересами науки кримінального права і запитами юридичної практики його реалізації³. У кримінально-правовій площині ст. 238 КК України передбачає кримінальну відповідальність спеціального суб'єкта – службової особи, наділеної нормативно закріпленням обов'язком здійснювати збір або офіційне подання екологічно значущих відомостей щодо стану довкілля, у тому числі його радіаційного компонента, пов'язаного із забрудненням земель, водних ресурсів, атмосферного повітря, харчових продуктів та продовольчої сировини, параметри яких впливають на формування державної екологічної політики та стан громадського здоров'я. У контексті доктринального осмислення суб'єктного складу екологічних кп доцільно також звернути увагу на наукові праці Митрофанова І.І., присвячені аналізу інституційної відповідальності службових суб'єктів у сфері екологічної безпеки⁴. Не зважаючи на суттєвий доктринальний доробок учених у сфері екологічної безпеки та інформаційних прав, їхні наукові праці не охоплюють системного аналізу об'єкта кримінально-правової охорони за ст. 238 КК України у взаємозв'язку з інституційною довірою та сталим розвитком як і проблематики диференціації форм вини для відмежування умисної маніпуляції даними від службової необережності. Слід також констатувати про відсутність ґрунтовних досліджень вчених щодо кваліфікації посягань на екологічну інформацію в межах кримінально-правового та інституційного механізму імплементації

---

² Турлова Ю. А. Право на екологічну інформацію як об'єкт кримінально-правової охорони. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2023. № 62. С. 90. DOI: 10.32841/2307-1745.2023.62.18.

³ Савенкова Т. В. Витоки, історія кримінальної відповідальності за приховування або перекручення відомостей про екологічний стан або захворюваність населення і сучасний стан проблеми. *Юридична наука* № 10(64) 2016. С. 152. URL: file:///C:/Users/mm/Downloads/ssrn-2968330%20(1).pdf.

⁴ Митрофанов І. І. Суб'єкт злочинів проти довкілля: окремі аспекти. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2015. № 2 (10). С. 121.

норм EU environmental acquis communautaire. Факти приховування або перекручення відомостей про екологічний стан або захворюваність населення несприятливо позначаються не лише на екологічній безпеці, а й на ефективності державних інституцій та фомуванні громадської довіри. У цьому контексті кримінально-правові механізми, передбачені у ст. 238 КК України, охоплюють важливе місце у системі правового забезпечення сталого розвитку, проте їх потенціал залишається суттєво нерезалізованим.

1. Право як інституційна основа сталого розвитку

У доктрині сталого розвитку все частіше підкреслюється системоутворювальна роль правових механізмів. Право формує нормативні рамки екологічної поведінки, регламентує обов'язки держави щодо публікації екологічно значимої інформації та запроваджує інституційні стандарти управління природними ресурсами. Елементами інституційної стійкості сталого розвитку є *нормативна визначеність*, що забезпечує передбачуваність поведінки суб'єктів; *прозорість інформації*, без якої неможливі екологічний контроль і громадська участь; *ефективні механізми відповідальності*, здатні реагувати на порушення; *узгодженість національного законодавства з міжнародними стандартами*. Право, виконуючи функції регулювання, охорони та превенції, виступає гарантом того, що екологічна інформація набуває сутності об'єкта особливого правового захисту, пов'язаного з охороною публічного здоров'я та екологічної безпеки.

Концепція сталого розвитку, інституційно закріплена на глобальному рівні шляхом ухвалення у 2015 році Генеральною Асамблеєю ООН системи Цілей сталого розвитку (далі – ЦСР)⁵, визначає комплексний підхід до забезпечення збалансованого соціального, економічного та екологічного поступу. ЦСР мають значення уніфікованої системи орієнтирів, спрямованих на мінімізацію структурних ризиків, охорону довкілля, зміцнення добробуту населення та формування належних умов для мирного та безпечного існування людства до 2030 року. Узгодженість відповідних 17 Цілей зумовлює необхідність системного розуміння сталого розвитку як процесу, що потребує ефективних, прозорих та стійких інституцій, здатних забезпечувати комплексне вирішення екологічних, соціальних і правових викликів. Саме у такому контексті особливої важливості набувають правові механізми, покликані гарантувати належну реалізацію екологічних прав людини й охорону довкілля. Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року⁶ виконують функцію базового інституційно-нормативного орієнтиру для розроблення проєктів нормативно-правових актів, спрямованих на забезпечення збалансованої взаємодії економічного, соціального та екологічного компонентів національного

---

⁵ United Nations General Assembly. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development, A/RES/70/1, 25 September 2015. URL: <https://sdgs.un.org/sites/default/files/publications/21252030%20Agenda%20for%20Sustainable%20Development%20web.pdf>

⁶ Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року. Указ Президента України від 30.09.2019 № 722/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>.

розвитку. Вони становлять узгоджену стратегічну платформу, яка визначає пріоритети державної політики та інституційні механізми реалізації права на безпечне довкілля, публічну екологічну інформацію та екологічну безпеку.

З позицій кримінально-правової доктрини забезпечення інституційної стійкості сталого розвитку передбачає створення ефективних правових інструментів протидії суспільно небезпечним діям, які негативно впливають на екологічну безпеку, зокрема у спосіб приховування або перекручування екологічно значимої інформації. Достовірність таких відомостей є ключовим елементом реалізації ЦСР, оскільки без неї неможливі ефективне державне управління у сфері довкілля, своєчасне реагування на екологічні загрози та належне забезпечення права людини на безпечне навколишнє природне середовище.

У цьому контексті кримінально-правові засоби передбачені ст. 238 КК України, виступають невід'ємним компонентом механізму забезпечення інституційної стійкості. Їх значення виражається не лише у покаранні за неправні діяння, а й у превентивному забезпеченні екологічної інформаційної прозорості, гарантуванні належного функціонування державних інституцій та підтриманні правової визначеності у сфері охорони довкілля. Кримінальне право, як інструмент охорони екологічної інформації та публічного інтересу, безпосередньо сприяє реалізації глобальних цілей сталого розвитку, зміцнюючи інституційні передумови екологічної безпеки та суспільної стійкості. ЦСР виконують роль інтегративного орієнтира для вдосконалення кримінального законодавства України, формування дієвих механізмів відповідальності, а також зміцнення правової інфраструктури, необхідної для досягнення стійкості в екологічній сфері та забезпечення ефективного правового реагування на загрози, що виникають у процесі охорони довкілля.

У межах дослідження, присвяченого кримінально-правовим механізмам забезпечення інституційної стійкості сталого розвитку у сфері охорони довкілля, найбільш релевантними є ті Цілі сталого розвитку, які безпосередньо пов'язані з екологічною безпекою, доступом до екологічної інформації та захистом здоров'я населення. Саме до них належать Ціль 3, Ціль 6, Ціль 14 і Ціль 15. Зокрема, Ціль 3 «Міцне здоров'я і благополуччя» обумовлюється тим, що приховуванні чи перекручуванні відомостей про екологічний стан або захворюваність населення впливає на рівень захворюваності населення. Відсутність достовірних даних про екологічні ризики унеможливує реалізацію права на здоров'я, а неналежне інформування суспільства щодо небезпек становить загрозу життю і здоров'ю, що прямо співвідноситься з об'єктом кримінально-правового захисту. Таким чином констатуємо, що Ціль 3 підсилює важливість кримінально-правових інструментів для охорони здоров'я через захист достовірної екологічної інформації. Ціль 6 «Чиста вода та належні санітарні умови» має істотне значення в контексті досліджуваної тематики, оскільки вода належить до об'єктів підвищеної екологічної небезпеки. Спотворення даних щодо якості води створює загрозу життю, здоров'ю та довкіллю, а недостовірні інформація блокує державний контроль та управлінські рішення у сфері водної безпеки. Очевидно, що зазначена Ціль є ключовою для обґрунтування кримінально-правового реагування на приховування критичних екологічних показників. Ціль 14 «Збереження морських екосистем» має не менш важливе

значення у зв'язку з тим, що морські та водні екосистеми є найбільш чутливими до забруднення. Приховування інформації про екологічний стан водних ресурсів має міжнародний вимір, а кримінальне право виступає інструментом запобігання завданню шкоди екосистемам, що неможливо без достовірних даних. Таким чином, Ціль 14 демонструє необхідність забезпечення екологічної прозорості для охорони водних біоресурсів. Ціль 15 «Захист та відновлення екосистем суші» проявляється у тому, що лісові, степові та інші наземні екосистеми є об'єктами охорони права. Будь-яке спотворення інформації про стан ґрунтів, лісів чи земель прямо впливає на здатність держави здійснювати екологічну політику, а приховування таких даних перешкоджає екологічному моніторингу та може спричинити суспільно небезпечні наслідки. Тож Ціль 15 підкреслює важливість кримінально-правових заборон як інструменту захисту екосистем від деградації. Очевидним є те, що зазначені Цілі представляють ключові сфери екологічної інформації, спотворення якої має найбільш небезпечні наслідки та відображають прямий зв'язок між достовірною екологічною інформацією та безпекою людини, водних і наземних екосистем. Обґрунтованість необхідності існування ефективних кримінально-правових норм, спрямованих на запобігання приховуванню або перекручуванню екологічно важливих даних є, безсумнівно, індикатором інституційної стійкості.

2. Приховування чи перекручуванні відомостей про екологічний стан або захворюваність населення як загроза інституційній стійкості

Кримінальне правопорушення, встановлене ст. 238 КК України «Приховування чи перекручування відомостей про екологічний стан або захворюваність населення» становить загрозу інституційній стійкості держави, оскільки чинить деструктивний вплив одразу в кількох взаємозалежних площинах. *В екологічному вимірі* такі діяння руйнують основи державного моніторингу стану довкілля, унеможливають ранню ідентифікацію екологічних ризиків та перешкоджають своєчасному реагуванню на загрози, що створює умови для ескалації техногенних та природних екологічних небезпек та підвищує ймовірність катастрофічних наслідків, нівелюючи можливості їх запобігання. *Соціальна площина впливу* проявляється в послабленні довіри суспільства до публічних інститутів, формуванні стану інформаційної невизначеності та зростанні соціальної вразливості, що порушує фундаментальний принцип рівного захисту прав людини в офлайн- і онлайн-середовищах, посилюючи ризики дискримінації та інших неправомірних практик, опосередкованих певними управлінськими рішеннями. *В управлінському контексті* перекручування даних блокує доказове підґрунтя для формування державної екологічної політики, стратегічних рішень у сфері публічного здоров'я, планування використання природних ресурсів і впровадження превентивних заходів, що призводить до інституційної неспроможності діяти на основі об'єктивних показників, прогнозних моделей та оцінки реальних загроз. *Правова площина впливу* проявляється у створенні умов латентності протиправних діянь, втраті доказового ресурсу для належної кримінально-правової кваліфікації, ослабленні механізмів

притягнення винних до відповідальності та фактичному нівелюванню превентивної функції кримінального права. У сукупності зазначені фактори не лише порушують окремі екологічні та інформаційні права, а й підривають системну здатність держави виконувати позитивні зобов'язання щодо захисту довкілля, гарантувати принцип права на безпечне довкілля, передбачений ст. 50 Конституції України⁷ та забезпечувати ефективність інституційного контролю, підтримуючи правову визначеність та реалізацію національних і міжнародних зобов'язань у сфері сталого розвитку. У системі кримінально-правового регулювання ст. 238 КК України постає своєрідним елементом юридичного механізму протидії суспільно небезпечним діянням у сфері екологічної інформаційної об'єктивності. Її особливість міститься у безпосередній орієнтації на кримінально-правову охорону достовірності екологічно значущих відомостей, що формують доказове підґрунтя для державного управління, публічного контролю та реалізації міжнародно зобов'язувальної парадигми сталого розвитку. Проте фактична правозастосовна імплементація цієї норми лишається фрагментарною та інституційно обмеженою, що свідчить про наявність структурного розриву між її формальною нормативною наявністю і реальним регулятивним впливом. У системі національного кримінального права екологічна інформація постає самостійним об'єктом юридичної охорони, захист якого виконує не лише каральну, а й інституційно-забезпечувальну функцію. Кримінальне право у цій сфері формує одразу кілька доктринально і практично значущих функціональних вимірів, серед яких ми виділяємо стабілізаційну, превентивну, регулятивно-тлумачну та ооронну функції. *Стабілізаційна функція* міститься у встановленні нормативної заборони на спотворення даних, що мають підвищену суспільну значущість для екологічної та соціальної безпеки, утверджуючи принцип невідворотності юридичного реагування на маніпуляції з екологічною інформацією. *Превентивна функція* реалізується через стримування потенційних порушників і формування загальноправового сигналу неприпустимості прихованого або викривленого інформування, здатного спричиняти тяжкі наслідки для довкілля та публічного здоров'я. *Регулятивно-тлумачна функція* відображає здатність норми визначати правові параметри та межі тлумачення понять «приховування» та «перекручення», які становлять основу кримінально-правової кваліфікації і мають визначати змістовні критерії розмежування протиправної поведінки від випадків добросовісної помилки чи недбалості. *Охоронна функція* у кримінально-правовому та конституційному вимірах передбачає захист публічного інтересу, права на безпечне довкілля та права людини на доступ до об'єктивної інформації про стан довкілля – ключових елементів сучасної системи правового захисту навколишнього середовища, інституційної довіри та сталого розвитку. Проте доктринальний аналіз чинної редакції ст. 238 КК України, а також аналіз національної правозастосовної практики виявляють недосконалість законодавчої конструкції складу цього кп, що унеможливорює реалізацію його системного інституційного потенціалу. Конструкція кримінально-правової норми вбачається недосконалою. На нашу

---

⁷ Конституція України. Верховна Рада України; Конституція України, Конституція, Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР Ст. 50. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

думку до таких недоліків належить відсутність детального визначення кола спеціальних суб'єктів, здатних нести кримінальну відповідальність за маніпулювання інформацією у сфері екологічної та санітарно-епідеміологічної безпеки. Також слід констатувати про невизначеність критеріїв диференціації між умисною формою викривлення даних і кримінально релевантною недбалістю, що вимагає нормативної конкретизації. Викликають наукові дискусії питання визначеності об'єкта кримінально-правової охорони, який теоретично у контексті ст. 238 КК України повинен охоплювати щонайменше екологічну безпеку, публічне здоров'я та інформаційну прозорість як інституційний компонент контрольного середовища держави. Недосконалість визначення предмета відповідного суспільно небезпечного діяння також ускладнює процеси якісної кваліфікації⁸. Брак уніфікованої методології кримінально-правової оцінки впливу недостовірної екологічної інформації на інституційну стійкість держави та реалізацію цілей сталого розвитку зумовлює потребу в доктринальному напрацюванні критеріїв оцінювання суспільної безпеки таких діянь та формуванні єдиних стандартів їх кримінально-правового аналізу. Ці прогалини призводять до зниження ефективності правозастосування, обмежують реалізацію превентивної ролі кримінального права, що є одним із індикаторів спроможності держави досягати Цілей сталого розвитку. Таким чином, діяння, встановлене ст. 238 КК України, потребує доктринального та законодавчого переосмислення у напрямку посилення інституційної функції та перетворення з переважно санкційного механізму на інструмент підтримання інституційної стійкості, екологічної безпеки та системного правового реагування на загрози довкіллю.

3. Екологічне acquis ЄС та гармонізація правового регулювання

Згідно з аналітичними показниками офіційної статистичної звітності, оприлюдненої Офісом Генерального прокурора щодо динаміки реєстрації кп та результатів їх досудового розслідування у провадженнях, пов'язаних із застосуванням ст. 238 КК України, простежується вкрай обмежена правозастосовна активність. Так, у 2020 році офіційно зареєстроване 1 кримінальне провадження, у 2021 році – 8, у 2022 році – 3, у 2023 році – 0, у 2024 році – 1, а у 2025 році (станом на липень) реєстрація таких проваджень відсутня^{9,10}. Вказані кількісні дані відображають тенденцію до мінімального практичного звернення до цієї кримінально-правової норми, що в науково-практичній площині породжує обгрунтований сумнів у її кримінально-превентивній

---

⁸ Кубишкін Д. Питання визначення предмету приховування або перекручення відомостей про екологічний стан або захворюваність населення. Матеріали Всеукраїнської наукової конференції студентів і аспірантів, присвяченої Міжнародному дню студента (17–21 листопада 2025 р.) Суми, 2025. С. 548.

⁹ Офіс Генерального Прокурора. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-грудень 2020, 2021, 2022, 2023, 2024 років. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2>.

¹⁰ Офіс Генерального Прокурора. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-липень 2025 року. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2>.

спроможності та дієвості як засобу кримінально-правової протидії діянням, пов'язаним із приховуванням або перекручуванням даних про екологічний стан довкілля та показники захворюваності населення, зумовлені чинниками екологічної небезпеки. При цьому поодинокість кримінальних проваджень, що коливається у межах 1-8 випадків щороку, у поєднанні з їх повною відсутністю у 2023 році та на середину 2025 року, може бути інтерпретована не як беззаперечний доказ низької поширеності відповідних суспільно небезпечних діянь, а як індикатор високого рівня їх латентності або системної неспроможності правоохоронної інституційної інфраструктури своєчасно ідентифікувати, процесуально фіксувати та належно кваліфікувати відповідні кримінально карані діяння. Окремого науково-правового осмислення потребує й те, що в період глобальної епідеміологічної кризи 2020-2021 років, зумовленої пандемією COVID-19, коли ризики суспільної небезпеки від несвоєчасного, недостовірного чи прихованого інформування про стан здоров'я населення набули безпрецедентного значення для публічної безпеки, практика державного кримінально-правового реагування в межах ст. 238 КК України залишилась незначною. Такий розрив між потенційною небезпечністю явища та фактичним інституційним реагуванням держави може свідчити про неузгодженість законодавчої моделі норми із реальними механізмами її впровадження та недосконалістю юридичної конструкції складу кп. Зазначена статистична динаміка розкриває комплексну проблему не лише законодавчої якості норми, але й її інституційної спроможності функціонувати як елемент системи забезпечення сталого розвитку у сфері охорони довкілля, інформаційної та екологічної безпеки. Це, в свою чергу, обумовлює потребу у ґрунтовному доктринальному аналізі складу кп, передбаченого ст. 238 КК України та нормативному перегляді конструкції відповідної норми. Також доцільним є потреба уточнення змісту екологічної інформації як кримінально-правової категорії, конкретизації меж спеціального суб'єкта діяння у контексті інституцій, відповідальних за інформування у сфері заисту довкілля та громадського здоров'я. Слід констатувати, що вибіркові статистичні показники за ст. 238 КК України за період з 2020 по 2025 рр. демонструють не відсутність кримінально караної поведінки у відповідній сфері, а переважно недостатню інституційну інтегрованість та обмежений практичний потенціал чинної редакції ст. 238 КК України для ефективного забезпечення кримінально-правового захисту екологічної інформації. Це обумовлює наукову необхідність її концептуальної оптимізації, посилення інституційного забезпечення та подальшого теоретико-прикладного дослідження у контексті кримінально-правових засобів гарантування сталого розвитку та захисту довкілля.

Європейський Союз (далі – ЄС) приділяє особливу увагу питанням прозорості екологічної інформації. Орхуська конвенція¹¹ та екологічне

---

¹¹ Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Орхуська конвенція). ООН. Конвенція, Перелік, Міжнародний документ від 25.06.1998. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_015#Text

екологічне *acquis communautaire* ЄС¹² встановлюють вимоги щодо відкритості екологічних даних та врегульовують відповідальність органів влади за достовірність оприлюдненої інформації.

Екологічне *acquis communautaire* ЄС є комплексною, багаторівневою системою норм та принципів, що забезпечують правове регулювання у сфері охорони довкілля, доступу до екологічної інформації та інституційного врядування природними ресурсами. Сукупність цих приписів формує нормативний стандарт доказової прозорості та публічної підзвітності органів влади, на якому ґрунтується екологічна політика у правовому середовищі ЄС.

Змістовна релевантність екологічного *acquis* для кримінально-правового аналізу положень ст. 238 КК України проявляється у тому, що у правовій системі EU law екологічно значущі відомості визнаються предметом публічного інтересу, що не може визначатися виключно межами внутрішнього адміністративного дискреційного розсуду чи регулюватися корпоративними правилами інформаційного обігу. Нормативні акти у сфері екології, що входять до *acquis* з огляду на сталість регулювання директивами, регламентами та міжнародними конвенційними зобов'язаннями ЄС, перетворюють екологічну інформацію на самостійний об'єкт правової охорони, який має також кримінально-правове значення. Спотворення цієї інформації впливає на екологічну безпеку, публічне здоров'я та функціональну стабільність державних інституцій. У контексті ст. 238 КК України це означає, що об'єкт кримінального правопорушення повинен розглядатися не лише як формальне право на доступ до інформації, але й як належний стан функціонування інституційного екологічного контролю та суспільна екологічно-інформаційна безпека. *Acquis communautaire* ЄС інституційно імплементує принципи максимального розкриття екологічних даних що підтверджує належну спроможність держави забезпечувати екологічний моніторинг та обов'язок органів влади діяти на основі доказових даних. У цьому сенсі, екологічне *acquis* ЄС створює нормативну презумпцію суспільної необхідності інформаційної відкритості держави та встановлює обов'язок державної підзвітності за достовірність офіційно оприлюдненої інформації. Така концепція резонує з превентивною метою ст. 238 КК України, однак статистична площина правозастосування в Україні демонструє структурний розрив між формальною криміналізацією та інституційною здатністю держави забезпечувати реалізацію норми. *Acquis* ЄС закладає змістовний стандарт притягнення до відповідальності не лише за наслідки, але й сам факт маніпулювання суспільно небезпечними екологічними відомостями як чинник підриву інституційної стійкості. Кримінально-правова норма, передбачена ст. 238 КК України містить санкційний потенціал, але не сформована як системний механізм гарантування інституційної прозорості, що є обов'язковою умовою ефективності в підходах ЄС.

У правовій площині ЄС реагування на кримінальні правопорушення у сфері екологічних даних не обмежується класичним загальним суб'єктом. До кола таки спеціальних суб'єктів належать представники у сфері управління, моніторингу та офіційного інформування про стан довкілля і публічного

---

¹² European Parliament. Briefing No 17 Environmental Policy and Enlargement. URL: https://www.europarl.europa.eu/enlargement/briefings/17a2_en.htm.

здоров'я. Суб'єктність охоплює посадових осіб, уповноважених на обіг публічних екологічних даних, адміністраторів державних реєстрів, суб'єктів екологічного моніторингу, осіб, відповідальних за офіційне оприлюднення даних у сфері екологічної безпеки. Разом з тим, ст. 238 КК України не містить вичерпної кримінально-правової суб'єктної диференціації, що не корелюється з положеннями *acquis EC*, де інституційна відповідальність є ключовою.

Екологічне *acquis EC* формуює інтегративний змістовний стандарт, що розглядає екологічну інформаційну прозорість як об'єкт публічного інтересу. умову ефективного інституційного контролю та елемент гарантування екологічної та публічної безпеки; чинник сталого розвитку та інституційної стійкості держави. Ст. 238 КК України є опосередковано відповідною цілям *acquis* за сферою регулювання, але не узгоджується із ним за конструкційною логікою. Це обумовлюється тим, що об'єкт даного діяння має розширений зміст в *acquis EC*, але звужений у чинній редакції КК України. Суб'єктна модель норми в *EC* є інституційно диференційована, а у ст. 238 КК України визначена поверхнево. Також *acquis EC* передбачає криміналізацію самого факту маніпуляції даними, а ст. 238 КК України «Приховування або перекручення відомостей про екологічний стан або захворюваність населення» сконструйована інакше та зорієнтована переважно на спричинення суспільно-небезпечних наслідків від вчинення вказаних у диспозиції статті діянь. Гармонізація національного кримінального законодавства з положеннями екологічного *acquis EC* в контексті формування відповідності кримінально-правового регулювання правопорушень проти довкілля компласнеу становить юридичну необхідність для посилення кримінально-правових гарантій сталого розвитку, інформаційної екологічної безпеки та наближення України до стандартів *acquis EC*. Ці стандарти формують основу для оновлення українського кримінального законодавства у напрямку зміцнення інституційної стійкості, зокрема у сфері захисту довкілля. Гармонізація відповідних кримінально-правових норм є необхідною для інтеграції України в європейський правовий простір та забезпечення відповідності міжнародним вимогам.

ВИСНОВКИ

Кримінально-правовий механізм, спрямований на протидію приховуванню чи перекручуванню відомостей про екологічний стан або захворюваність населення є важливим елементом інституційної стійкості сталого розвитку, оскільки забезпечує достовірність даних, необхідних для прийняття управлінських рішень, захисту екологічних прав людини та збереження громадської довіри до державних інституцій. Актуальність дослідження дискусійних питань ст. 238 КК України зумовлюється складністю визначення об'єкта кримінально-правової охорони, потребою у диференціації розмежуванні особливостей, що характеризують суб'єктивну сторону відповідного кримінального правопорушення (умисне приховування чи перекручування відомостей або вчинене з необережності діяння), необхідністю оновлення понятійно-категоріального апарату відповідної кримінально-правової норми, потребою гармонізації з правом *EC*, несприятливими наслідками викликами воєнного та екоцидними проявами збройної агресії, що створюють загрозу сталому розвитку та екологічній безпеці держави.

Кримінально-правове регулювання відповідної сфери суспільни відносин має бути спрямоване на уточнення законодавчої конструкції складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 238 КК України, визначення кола спеціальних суб'єктів, розроблення методичних рекомендацій для правоохоронних органів та побудову системного механізму захисту екологічної інформації в інтересах сталого розвитку.

АНОТАЦІЯ

Дослідження присвячене кримінально-правовому виміру забезпечення інституційної стійкості сталого розвитку у сфері охорони довкілля через аналіз кримінальної відповідальності за приховування або перекручування екологічно значущої інформації, зокрема щодо екологічного стану та показників захворюваності населення, що корелюють із впливом екологічних ризиків. Автори розглядають правозахисну та інституційно-забезпечувальну роль кримінального права як елемента механізму гарантування екологічної безпеки та інформаційної прозорості. Дослідження розширює проблематику в контексті глобальних орієнтирів сталості, встановлених у 2015 році Генеральною Асамблеєю ООН, зокрема (Цілі 3, 6, 14, 15), та в площині гармонізації із європейськими стандартами доступу й захисту інформації про стан довкілля, передбачених *acquis* ЄС. Зокрема, проаналізовано релевантність норм екологічного *acquis communautaire*, які формують змістовний стандарт прозорості та підзвітності влади у правовому просторі ЄС. Доведено, що захист екологічної інформації засобами кримінального права належить не лише до потреби криміналізації конкретних діянь, але й являється інституційною гарантією доказової обґрунтованості екологічної політики, своєчасної ідентифікації екологічних загроз та реалізації екологічних прав людини.

Література

1. Кримінальний кодекс України: Закон від 05.04.2001 № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
2. Турлова Ю. А. Право на екологічну інформацію як об'єкт кримінально-правової охорони. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2023. № 62. С. 90. DOI: 10.32841/2307-1745.2023.62.18.
3. Савенкова Т. В. Витоки, історія кримінальної відповідальності за приховування або перекручення відомостей про екологічний стан або захворюваність населення і сучасний стан проблеми. *Юридична наука* № 10(64) 2016. С. 152. URL: [file:///C:/Users/mm/Downloads/ssrn-2968330%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/mm/Downloads/ssrn-2968330%20(1).pdf).
4. Митрофанов І. І. Суб'єкт злочинів проти довкілля: окремі аспекти. *Вісник Кримінологічно асоціації України*. 2015. № 2 (10). С. 121.
5. United Nations General Assembly. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development, A/RES/70/1, 25 September 2015. URL: <https://sdgs.un.org/sites/default/files/publications/21252030%20Agenda%20for%20Sustainable%20Development%20web.pdf>.

6. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року. Указ Президента України від 30.09.2019 № 722/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>.

7. Конституція України. Верховна Рада України; Конституція України, Конституція, Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР Ст. 50. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

8. Кубишкін Д. Питання визначення предмету приховування або перекручення відомостей про екологічний стан або захворюваність населення. Матеріали Всеукраїнської наукової конференції студентів і аспірантів, присвяченої Міжнародному дню студента (17–21 листопада 2025 р.) Суми, 2025. С. 548.

9. Офіс Генерального Прокурора. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-грудень 2020, 2021, 2022, 2023, 2024 років. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultativ-dosudovogo-rozsliduvannya-2>.

10. Офіс Генерального Прокурора. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-липень 2025 року. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultativ-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2>.

11. Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Орхуська конвенція). ООН. Конвенція, Перелік, Міжнародний документ від 25.06.1998. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_015#Text.

12. European Parliament. Briefing No 17 Environmental Policy and Enlargement. URL: https://www.europarl.europa.eu/enlargement/briefings/17a2_en.htm.

Information about the authors:

Klochko Alona Mykolaivna,

Professor,

Department of Private Law and Social Security,

Sumy National Agrarian University

160, Herasya Kondratieva Street, Sumy, 40000, Ukraine

Kubyshkin Dmytro Oleksiiovych,

PhD Student,

Department of Private Law and Social Security,

Sumy National Agrarian University

160, Herasya Kondratieva Street, Sumy, 40000, Ukraine